

SON DÖNEM TARİH ARAŞTIRMALARINDA ASKERİ GAZETE VE SÜRELİ YAYINLARIN YERİ

Yrd. Dr. Hamit PEHLİVANLI*

ÖZET

Bu makalede, askerî tarih araştırmalarında gazete ve dergilerin önemi üzerinde durulmuştur. Osmanlıların son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında yayınlanan gazete ve dergiler hakkında bilgi verilmiştir. Muhtevaları incelenmiş ve tarih araştırmalarına nasıl katkı sağlayacakları izah edilmiştir. İnceleme sonucu bu malzemenin araştırmalarda yeteri kadar kullanılmadığı görölmüştür.

Anahtar Kelimeler

Ceride-i Askeriye, Ceride-i Bahriye, Mecmua-i Askeriye, Donanma Dergisi.

---

* Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Yakınçağ Ana Bilim Dalı öğretim üyesi.

THE IMPORTANCE OF MILITARY NEWSPAPER AND JOURNALS IN HISTORY RESEARCH OF LATE TERM

ABSTRACT

In this study, the importance of newspaper and magazines in military history investigation is emphasized. The newspapers and magazines published in latest term of Ottoman Empire and in first times of Turkish Republic are determined. Some information about these newspapers and magazines are presented. The contents of them and how they can be valuable for historical studies are analyzed. As a result of the study, it is seen that these materials are not sufficiently used in researches.

Key Words

Ceride-i Askeriye, Ceride-i Bahriye, Mecmua-i Askeriye, Donanma Dergisi.

Giriş

Türk Tarihi araştırmaları bilindiği gibi son zamanlarda giderek çoğalmaktadır. Yerli ve yabancı araştırmacılar özellikle Osmanlı Devleti'ni ve Cumhuriyet dönemini ilgilendiren her konuda makale ve kitap yayınlamaktadırlar. İlmî çalışmaların yanında kaynakları tanıtan literatür yayınlama faaliyetleri de hızla devam etmektedir. Kaynak tanıtıcı yazıların araştırmacının işini ne kadar kolaylaştırdığı herkesçe bilinen bir gerçektir. Araştırmacının zaman kaybını önleyen faydalı bir usuldür. XIX. Asır Osmanlı tarihi her bakımdan hareketli ve karışık bir dönemdir. İlber Ortaylı'nın deyişiyle "*imparatorluğun en uzun yüzyılı*"dır. Olayların akışının hız ve çeşidinin arttığı bu dönemde kaynakların da çeşitlendiği görülmektedir. Bu yeni kaynaklar arasında gazete ve süreli yayınlar da yerini almıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin ve devamında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin bir çok alanı araştırma konusu yapıldığı halde, askerî tarih çalışmaları hak ettiği ilgiyi görmemiştir. Kahraman Şakul "*Osmanlı tarihinin genç araştırmacılarına yöntem, kaynak ve yaklaşım konularında yol göstermek amacıyla yapılan bir çalışmada Osmanlı harbiyesine meşru bir araştırma alanı olarak tek bir satırla olsun değinilmemiştir*"¹ diyerek bir gerçeğe parmak basmıştır. Aynı şekilde askerî kurumlarca yayınlanan gazete, dergi ve diğer yayınlar da hak ettiği ilgiyi görmemiştir. Öyle ki askerlerce yapılan Askerî tarih çalışmalarında bile bu yayınlara pek rağbet edilmediği görülmektedir. Aynı şekilde Türk basın tarihi ile alakalı kitaplarda da askerî gazetelere hak ettikleri yer verilmemiştir. Bu eserlerin bazılarında askerî basından hiç bahsedilmemektedir.² Sadece bazılarında kısaca değinilmektedir. Hasan Refik Ertuğ "*1864'de Ceride-i Askerîyye ve 1865'de Takvim-i Ticaret unvanlı dergiler neşir hayatına girmişlerdir*"³ diye kısaca bahsetmektedir. Aynı şekilde Hıfzı Topuz da eserinde birer cümle ile askerî gazetelerden bahsetmiştir.⁴ İlhan Yerlikaya bir çalışmasında dolaylı olarak "*Ceride-i Askerîyye*

¹ Kahraman Şakul, "Osmanlı Askerî Tarihi Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 1, sayı 2, İstanbul 2003, s. 529.

² Server İskit, *Türkiye'de Neşriyat Hareketleri*, İstanbul 1939; Hıfzı Topuz, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, İstanbul 1973.

³ Hasan Refik Ertuğ, "Türk Basını Nasıl Doğdu ve Gelişti?", Yeni Türkiye, (By. Ve tarihi yok), s. 180.

⁴ Hıfzı Topuz, *II.Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, İstanbul 2003, s. 68,389.

ye"ye değinmektedir.⁵ Fuat Süreyya Oral bu gazete hakkında en çok bilgi verendir. O eserinde *Ceride-i Askeriyye*'den "*ilk Türk ordu gazetesi-dir.1864'de Bâb-ı Seraskerî yönetiminde çıkarılmış ve 1922 yılına kadar yaşatılmıştır*"⁶ şeklinde bahsetmektedir. Yine aynı müellif diğer bir Askerî gazeteden "*Ceride-i Bahriyye*"den de kısaca söz etmektedir.⁷ M.Nuri İnuğur ve Orhan Koloğlu' da Ahmet Mithat Paşa vesilesiyle *Ceride-i Askeriyye*'den bahsetmektedirler.⁸ Bülent Varlık ise mezkûr gazeteden "*Mecmua-i Ceride-i Askeriyye*"⁹ diye bahsetmektedir. Türk basın tarihinin ilk gazetesi(resmi gazete) *Takvim-i Vekâyi* 25 Cemaziyel-evvel 1247'de(1831) yayın hayatına girmiştir.¹⁰ Daha sonra *Ceride-i Havadis* ilk sivil gazete olarak 1256(1840)'da yayınlanmıştır. Bu tarihten 20 yıl sonra *Tercüman-ı Ahvâl* 6 Rebiyülahir 1277'de(22 ekim 1860), 1862'de de *Tasvir-i Efkâr*(30 Zilhicce 1278-28 Haziran 1862-) yayınlanabilmiştir.¹¹ Hür teşebbüsün hemen arkasından *Ceride-i Askeriyye*'nin 1864 senesinde yayınlandığı dikkate alınır ise Türk basın tarihi açısından önemi ortaya çıkar. Türk basınının ilk yıllarında yayın hayatına girmesi üzerinde durmaya değer bir husustur. Ayrıca yayın hayatını kesintisiz imparatorluğun sonuna kadar devam ettirmesi de önemli bir hadisedir. Biz bu yazımızda Osmanlının son devirlerinde

⁵ İlhan Yerlikaya, **II. Abdülhamid Döneminde Basın-Yarı Resmi Vakit Gazetesi (1875-1884)**, Kırkkale 1996, s.11, 132, 139.(Vakit Gazetesi Balkanlardaki savaş haberlerini verirken bazı haberleri *Ceride-i Askeriyye*'ye dayanarak teyit etmiştir. s.132.)

⁶ Fuat Süreyya Oral, *Türk Basın Tarihi 1728-1922, 1831-1922*, Birinci kitap-Osmanlı İmparatorluğu Dönemi,(by. Ve bt. Yok), s. 101.(*Fuat Süreyya Oral Ceride-i Askeriyye hakkında şunları yazmaktadır*: "*Haftalık gazetenin ciddi sevk ve idare altında çıkarılabilmesi için Fuad Paşa'nın bir tezkire ile Şinasi'den yardım istediği hatta bizzat meşgul olmasını dilediği bazı kayıtlardan anlaşılmaktadır. Bu da bu işe verilen önemi gösterir. Şinasi'nin bu vazifeyi kabul veya reddettiğine dair bir kayıt bulunmamıştır. Bu vazifenin o sırada Bağdat'tan dönmüş olan Ahmet Mithat Efendi tarafından yerine getirilerek gazetenin birkaç sene çıkarıldığı anlaşılmaktadır. S. 102; İlhan Yerlikaya'da şu bilgileri vermektedir: "Ahmet Mithat Efendi Basiret'teki bu yazarlığından başka İstanbul'da bulunduğu süre içinde *Ceride-i Askeriyye*'de de bir buçuk sene baş yazarlık yapmıştır. s.11).*

⁷ A.g.e., s. 101.

⁸ M.Nuri İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, İstanbul 2002, s. 282; Orhan Koloğlu, "Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi", **Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt:1-2, s.88.

⁹ Bülent Varlık, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, c.1-2, s.114.(Bülent Varlık gazeteden hem mecmua hem de ceride olarak bahsetmektedir. Bu hususta bir yanlış anlama olsa gerektir. Zira kastedilen gazetenin üstünde sadece "*Ceride-i Askeriyye*" kaydı bulunmaktadır. Zaten gazete ayrı, mecmua ayrıdır. Gazetenin aynı anda mecmua olması herhalde mümkün değildir. Ayrıca Şinasi'nin dergide çalıştığı kaydedilmektedir. Ancak yukarıda da açıklandığı üzere bu konuda kesin bir bilgi yoktur.)

¹⁰ **Eski Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu**, 1. cilt, Ankara 1987, s. 250.

¹¹ A.g.e., s. 38, 254, 261-262; Gazi Ahmed Muhtar Paşa, **Takvimî's-sinin** (haz.Hamit Pehlivanlı-Yücel Dağlı), Ankara 1993.

yayınlanmaya başlayan, İstiklal Harbi ve Cumhuriyet döneminde de yayın hayatına devam eden askerî gazete ve askerî dergileri tanıtmaya ve değerlendirmeye çalışacağız.

A- Askerî Gazeteler

Ceride-i Askeriyye 23 Şa'ban 1280(2 Şubat 1864)tarihinde yayınlanmaya başlamıştır.¹² Birinci sayıda Askerî konuları muhtevisi "*bir havadisname tahrir ve neşrine*" padişah tarafından müsaade edildiği yazılıdır. Gazetenin hangi konuları ihtiva edeceği baş kısmında ki açıklamadan anlaşılmaktadır. Bu açıklamada gazetenin şimdilik haftada bir defa Cumartesi günleri basılacağı ve Askerî konuları ihtiva edeceği yazılıdır. Bazı zamanlar on beş günde bir yayınlandığı da olmuştur. Kara ve deniz kuvvetlerini(berri ve bahri)ilgilendiren konuları "*bu ikisinin silah karındaşlığı cihetiyle*" kapsayacağı ifade edilmektedir.

İlk sayısı 1864 yılında çıkmaya başlayan *Ceride-i Askeriyye* 4 sayfa olup, 20 x 40 cm ölçüsündedir. Gerek tek nüshası ve gerekse yıllık abone bedeli hakkında hiçbir kayıt yoktur. Ancak 1294 (1878) Mart ayında yayınlanmaya başlayan *Mecmua-i Fünûn-ı Askeriyye* adlı aylık derginin ilk nüshasında; bu derginin *Ceride-i Askeriyye*'ye abone olanlara parasız verileceği kaydedilmiştir. Bu durum, *Ceride-i Askeriyye*'ye abone olunabileceğini göstermektedir. 1909 yılına doğru *Ceride-i Askeriyye*'nin ölçü ve sayfa adedinin değiştiği görülüyor. 11 Temmuz 1329 (24 Temmuz 1913) tarihli 18. sayısının ölçüsü 16 x 24 cm olup, sayfa sayısı da 18'dir. Haftanın Perşembe günlerinde yayınlanacağı belirtilmektedir. *Ceride-i Askeriyye*'nin 15 Mart 1922 tarihinden itibaren ve yeniden birinci sayıdan başlamak üzere, 15 günde bir çıkmak suretiyle yayınlandığı bilinmektedir. Bu tarih ve sayıdan itibaren *Ceride-i Askeriyye* yazı işlerinin, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi Talim ve Terbiye Şubesi'nce yürütüldüğü ve idari işlerinin de yine Matbaa-i Askeriye tarafından yerine getirildiği bilinmektedir. Gazetenin ebatlarının ve sayfa adedinin zaman zaman değiştiği görülmektedir. 15 Mart 1922 tarihinden önce gazete haftalık olarak çıktığı halde bu tarihten sonra çıkan sayılarda "*şimdilik on beş günde bir defa neşrolunur.*"

¹² *Ceride-i Askeriyye*, sayı 1, sene 23 Şaban 1280, sayfa 1.

kaydı bulunmaktadır. Gazetenin ebadı büyürken sayfa adedi azalmıştır.¹³ Birinci sayıda çıkış gayesinin açıklandığı bölümden anlaşıldığına göre gazetenin iki kısımdan meydana gelmektedir. Gazete resmi ve gayr-i resmi iki kısımdan oluşmaktadır. Resmi bölüm de kara ve deniz konuları olmak üzere yine iki kısımdan oluşmaktadır. Bu kısımların her birinde bazı Askerî olaylar hakkındaki düşünceler, emirler, uyarılar, rütbe verilmesi, mükâfat ve cezalandırma, vefat eden askerlerin isimleri gibi konular yer almaktadır. Osmanlı kara kuvvetlerinde rütbeleri yükselenlerin ve çeşitli sebeplerden dolayı mükâfat alanların isimleri gazetede yayınlanmaktadır. Mücazat bölümünden suç çeşitleri ve ceza alan personeli takip etmek mümkündür. Mesela katl, yaralama, hırsızlık, firar, kanun ve yönetmeliklere aykırı davranmak gibi suçlara verilen ceza miktarları ilan edilmektedir. Aynı şekilde deniz kuvvetleri hakkında da bu bilgiler bulunmaktadır. Mevcut bütün sayılarda bu şekilde bilgi aktarımı devam etmektedir. Silahlı kuvvetlerin iç olaylarının bu şekilde kamu oyuna açıklanması Türk askerî tarihi araştırmaları bakımından önemli bir husustur. Gayr-i resmi bölümde de ülkede meydana gelen bazı olaylar ve diğer gazetelerden bilgiler aktarılmaktadır. Ayrıca Askerî teknoloji, taktik ve strateji ile ilgili konulara da yer verilmektedir. Zaman zaman bazı konularda “ilan”lara da rastlanmaktadır. Mesela askerî erzak ambarlarında her hafta Pazar, Salı ve Perşembe günleri tayı dağıtımı yapılacağı; Pazartesi, Çarşamba günleri de muayene ve alım yapılacağı orduya mal veren tüccara duyurulmaktadır. Askerî yönetmelikler, padişah buyrukları ve dış ülke silahlı kuvvetleri hakkında da gazetede bol miktarda bilgi bulunmaktadır. Silahlı kuvvetler personelinin askerî birliklere hangi rütbe ve görev ile tayin edildikleri, muhtelif sayılarda rastlayacağımız bilgiler arasındadır. Muhtevası hakkında genel bilgi verdiğimiz gazete, Osmanlı kara ve deniz kuvvetlerinin teşkilatı, sevki, idaresi, hukuk anlayışı, nizam ve intizamı hakkında araştırmacılara bol miktarda bilgi sunmaktadır. Bu bakımdan Ceride-i Askerîye Türk askerî tarihi araştırmacılarının baş vuracağı önemli kaynaklardandır.

¹³ Hamit Pehlivanlı, *Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Süreli Yayınları Makaleler Dizini-I*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1992, s. 14. (Yazar tarafından bu dizinin 1992-1999 yılları arasını kapsayan II. cildi de, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Süreli Yayınları Makaleler Dizini II, Ankara 2000 adıyla yayınlanmıştır.); Orhan Öcal, “Dergimizin Tarihçesi”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Yıl: 86, sayı: 221 (Mart 1967), Ankara 1967, s. 1-5.

Askerî Ceride-i Baytariyye 1334 senesi Haziran ayında(1918) yayınlanmaya başlamıştır. Gazete Harbiye Nezareti Baytar Müfettiş-i Umumiliği tarafından neşredilmektedir. İdaresi Matbaa-i Askerîye tarafından ifa edilmektedir. “*Ifade-i Mahsusa*” bölümünde gazetenin geçmişi hakkında bilgi verilmektedir. Buna göre Balkan Harbi öncesinden beri yayınlanan gazete harp dolayısıyla yayımına ara vermiştir. Muharebenin uzun sürmesi ve bu süre içinde baytarlık alanında meydana gelen bir çok yenilik gazetenin yeniden yayınlanmasını icap ettirmiştir. Harp sırasında baytarlık alanındaki gelişmeler ve yeniliklerin ayda bir neşrolunacak gazete aracılığıyla ilgililere duyurulması kararlaştırılmıştır.¹⁴ Gazete nüshalarında padişah tarafından taltif edilen veteriner hekimler, Amerikanın İtilaf devletlerine beygir satışları, Avrupa’ya dondurulmuş et satışı, hayvan hastalıkları, tedavi usulleri, ilaçlar hakkında muhtelif telif ve tercümelere rastlanmaktadır. Osmanlı askerî teşkilatında veteriner hekimliğin yeri hususunda baş vurulabilecek önemli kaynaklardandır. Gazete Teşrin-i sani 1335 tarihinde(Kasım 1919) 17. sayıdan itibaren “*Askerî Mecmua-i Baytariyye*”adıyla yayımını sürdürmüştür.

Ceride-i Tıbbiye-i Askerîye Harbiye nezareti Sıhhiye dairesi dördüncü şubesinde 1287(1871)yılında yayınlanmaya başlamıştır. 1922(1338)den itibaren “*Askerî Tıb Mecmuası*” adıyla yayın hayatına devam etmiştir.¹⁵

Ceride-i Bahriye Bahriye Nezareti tarafından 26 Şevval 1306 ve 13 Haziran 1305(25 Haziran 1889 Salı) Rumî yılında yayın hayatına başlamıştır.¹⁶ Böylece deniz kuvvetleri *Ceride-i Askerîyye*’den 25 yıl sonra kendi adına bir gazete çıkarmaya başlamıştır. Gazetenin idaresi ve yazı işleri Bahriye Nezareti’nde oluşturulan “*fen komisyonu*” tarafından yürütülmektedir. Birinci sayısında “*on beş günde bir*” yayınlanacağı belirtilmektedir. Uzun süre yayın hayatını sürdüren askerî gazetelerden birisidir. Fuat Süreyya Oral gazete hakkında şunları yazmaktadır: “*Ceride-i Bahriye, Bahriye Nezareti tarafından çıkarılmış ve 1922 yılına kadar çeşitli isimler altında*

¹⁴ *Askerî Ceride-i Baytariyye*, yıl 1334, sayı 1, sayfa 1; Duman, a.g.e., s.149.

¹⁵ Duman, a.g.e., s. 209-210; E.Semih Yalçın, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin Kaynakları*, Ankara 2003, s. 123.

¹⁶ *Ceride-i Bahriyye*, sayı 1, sene 26 Şevval 1306, sayfa 1; *Takvimü’s-sinin* (haz.Hamit Pehlivanlı-Yücel Dağlı), Ankara 1993.

yaşatılmıştır.”¹⁷ Gazetenin en son hangi tarihe kadar yayınlandığı konusunda kesin bir bilgi vermek mümkün gözükmemektedir. Oral’ın kaynağı da belli değildir. Hasan Duman’a göre Türkiye kütüphanelerinde 1330 tarihli 674.sayısı mevcuttur.¹⁸ Gazetede denizcilik tarihimiz ve deniz kuvvetleri ile ilgili bir çok yazı ve haber bulunmaktadır. “*Mukaddeme*”de devrin hükümdarı II.Abdülhamid’in destek ve yardımları ile gazetenin çıkarıldığı belirtilmekte ve padişaha dua edilmektedir. Gazetede yer alan konulara baktığımızda çok çeşitli konulara değinildiğini görmekteyiz. Bahriye Nezareti’nde görevli personelin terfileri, görevleri, mükâfatlandırılan personelin isimleri, ne ile taltif edildikleri ve ölen personelin isimlerine yer verilmektedir. “*Vekayi-i Bahriye-i Dahiliye*” başlığı altında donanma için alınan gemilerle ilgili törenler, yapılan konuşmalar, tamir ve bakıma giren-çıkan gemilerle, İstanbul’a gelen donanmaya ait gemilerin isimleri ilan edilmektedir. Bahriye Nezareti ve donanmada neler olup bittiği tarih ve yer belirtilerek açıklanmaktadır. Bunlar Deniz kuvvetleri teşkilatı ve faaliyetleri bakımından önemi haiz bilgilerdir. Askerî işlerin dışında ülkenin deniz ulaşımını ve deniz ticaretini ilgilendiren konulara da yer verilmektedir. Örneğin “*Kal’a-i Sultaniye’den Bir Sene İçinde Geçen Sefain*” başlığı altında deniz ticareti ve taşımacılığı rakamlara dayalı olarak anlatılmaktadır. Bu ticaretin kimlerle(İngiltere, Fransa, Avusturya, İtalya, Yunanistan, Belçika, Danimarka, Felemenk vs.) ne ölçüde yapıldığı ve yıllara göre Çanakkale Boğazından geçen yük miktarı da verilmektedir. Gazetenin çeşitli nüshalarında denizcilikle ilgili bazı istatistikler yayınlanmaktadır. Mesela 1899 yılı Mayıs ayı sonu ile Haziran başında İstanbul limanına gelen posta ve yük vapurlarının teferruatlı bir listesi yer almaktadır. Limana gelen gemilerin hangi ülkeye ait olduğu, isimleri, nereden geldikleri, yolcu ve yüklerine ait bilgiler bulunmaktadır. Aynı şekilde İstanbul’dan giden gemilerin bandıraları, isimleri, hangi limana gittikleri ve yüklerinin cinsi açıklanmaktadır. Bu bilgilerden yola çıkarak İstanbul Limanının yıllık ticari kapasitesi, yolcu ve yük miktarı ilişkide bulunduğu liman ve ülkeleri tespit etmek mümkündür. Gazetede tersanelerin faaliyetleri, üretilen gemi cinsleri, yedek parça üre-

¹⁷ Oral, a.g.e., s. 101.

¹⁸ Hasan Duman, *Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828-1928)*, 1.cilt, s. 204-20 .

timi, dışarıdan temin edilen malzeme vs hakkında geniş bilgi bulunmaktadır. Donanma envanterinde yer alan vapurlar hakkında genel ve teknik bilgiler yine gazetede yer alan konular arasındadır. “İlân” kısmında deniz işletmelerinin yıllık sefer planları yayınlanmaktadır. Bu ilanlarda gemilerin İstanbul’dan başka limanlara ne zaman seferleri olduğu, gelip giderken hangi limanlara uğrayacakları tek tek belirtilmektedir. Yazıların dışında muhtelif konularda fotoğraflar yayınlanmaktadır. Gazetede suçlar, cezalar, denizlerde gemilerin çatışmaları, intihar olayları, başka ülkelerin denizcilik haberleri, deniz tatbikatları, bazı ülkelerin denizciliğindeki gelişmeler diğer ulaşılabilecek bilgilerdendir.

B- Süreli Yayınlar

Mecmua-i Fünûn-ı Askerîyye, Ceride-i Askerîyye’nin yayınlanmasından yaklaşık 14 yıl sonra 1294 (1878) yılı Eylül’ünde aylık olarak yayınlanmıştır. İlk sayısında, şu kayda rastlıyoruz: “*Mecmua-i Fünûn-ı Askerîyye ayda bir defa yayınlanacak ve Ceride-i Askerîyye’ye abone olanlara parasız olarak verilecektir.*” Başlangıçta Mecmua-i Fünûn-ı Askerîyye, Harbiye Nezareti Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi tarafından çıkarılmış olup; Ceride-i Askerîye Matbaası’nda basılmıştır. 1298 (1882) tarihli sayısının dış kapağında ise, Mecmua-i Fünûn-ı Askerîye ile ilgili özetle şu notlar bulunmaktadır: “*Mecmua-i Fünûn-ı Askerîye, her ayın on beşinde Daire-i Umur-ı Askerîye’de basılır ve yayınlanır. Yazı işleri, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi İkinci Şubesinde, heyet-i mahsusa tarafından yerine getirilir. İdari işler, Harbiye Nezareti Muhasebat Dairesi’nin Yedinci Şubesi’nde, ceride kısmı tarafından yürütülür. Mecmua-i Fünûn-ı Askerîye, İstanbul ve Beyoğlu’ndaki Osmanlı ve yabancı kitapçıların hepsinde satılır*”¹⁹

Mecmua-i Askerîye; Mecmua-i Fünûn-ı Askerîye, çıkışından dört yıl sonra 1882 tarihinde Mecmua-i Askerîye adıyla yayın hayatına devam eder. Ancak yayın faaliyetine Birinci Dünya Harbi başladıktan sonra ara verilmiştir. Mecmua-i Askerîye 1 Mart 1919 tarihinde yeniden birinci sayıdan başlayarak yayın hayatına devam etmiştir. Bu tarihten itibaren dergi, Türk istiklal harbi yıllarında da yayın hayatını aksatmadan sürdürmüştür. Dergiyi

¹⁹ Pehlivanlı, a.g.e., s.XV.

çıkarımlar yeni yayın dönemine birinci sayı ile girmişlerse de kendilerine daha önce yayınlanan Mecmua-i Askerîye'nin çıkış yılını başlangıç olarak almışlardır. Mecmua 1919'dan 1926 yılına kadar "*Mecmua-i Askerîye*" adı ile 16X22.5 cm ebadında yayınlanmıştır. Mecmuada "*idari işlerin Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dördüncü Şubesi tarafından yürütüleceği ve ayda bir yayınlanacağı*" kaydı bulunmaktadır. Sekizinci sayıda ise "*yazı ve idari işlerin Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Altıncı Şubesi'nce yürütüleceği*" yazılıdır. Mecmua 50. sayıdan itibaren üç ayda bir yayınlanmaya başlamıştır.²⁰

Mart 1926 tarihinden ve 60. sayıdan itibaren derginin adının "*Askerî Mecmua*" şeklinde değiştiği görülmektedir. 1928 harf inkılabından sonra Mart 1929'da ve 72. sayıdan itibaren ölçüleri 19.5X26 cm. olarak değişmiştir. 1925 Aralık ayından itibaren 59.sayı ile birlikte "*tarih kısmı*" adı altında çeşitli Askerî konularda monografiler yayınlamaya başlamıştır.²¹ 76.sayıdan itibaren(Nisan 1930) dergilere bir de "*lahika*"lar ilave edilmiştir. Bu "*tarih kısım*"ları ile "*lahika*"lar kitap çapında ciddi yayınlardır. Dergide Askerî tarih konularıyla alâkalı telif ve tercüme çok sayıda yazı bulunmaktadır. Askerî sevk, idare, taktik, strateji, lojistik, yabancı ordular hakkında bilgiler, eski harpler, jeostrateji, istihbarat, askerî yönetmelikler, komutanlık, liderlik, askerî biyografi ve daha bir çok askerî konuda telif, tercüme yazılar araştırmacılar için fevkalade önemli kaynaklardır. Mecmua Cumhuriyet döneminde de bir müddet aynı adla yayınına devam ettirmiştir. Daha sonra "*Ordu Dergisi*"(1948 yılında 145. sayıdan itibaren) adını almış ve halen "*Silahlı Kuvvetler Dergisi*" (1961 yılında 199.sayıdan itibaren) adıyla yayınına sürdürmektedir.²²

²⁰ Pehlivanlı, a.g.e., s. XV-XVI.

²¹ Pehlivanlı, a.g.e., s. XVI. Genelkurmay Başkanlığı tarafından 1967'den itibaren "Stratejik Etütler Enstitüsü Bülteni"-1. ve 2. sayılar-, "Stratejik Etütler Dairesi Bülteni"3-52. sayılar-, "Stratejik Etütler Bülteni"-53.sayı ve devam eden sayılar- yayınlanmıştır. 1980 -1983 yılları arası "Güncel Konular" adıyla dergi devam etmiştir. 1983'ten itibaren adı "Stratejik Etütler Bülteni"ne çevrilmiştir(Pehlivanlı, Stratejik Etütler Bülteni ve Güncel Konular Yazılar Dizini,Ankara 1991, s.VII).2001 Eylül ayından itibaren derginin adı "Stratejik Araştırma ve Etüt Bülteni"ne çevrilmiştir. 1976'dan itibaren "Askerî Tarih Dergisi" ve 5.sayıdan itibaren de "Askerî Tarih Bülteni" adı ile bir dergi daha çıkarılmıştır. (Pehlivanlı, "Askerî Tarih Bülteni Dizini,1-30.sayılar-", Askerî Tarih Bülteni, Yıl: 16, sayı: 31(Ağustos 1991), Ankara 1991, s.117 vd.)Bu derginin yayınına 2003 Şubat'ından itibaren ara verilmiştir. Dergini yerine "Askerî Tarih Araştırmaları" dergisi yayınlanmaya başlamıştır. Derginin künyesi Yıl 1, sayı 1 olarak gösterilmiştir. Sunuş yazısından derginin "Askerî Tarih Dergisi" ve "Askerî Tarih Bülteni"nin devamı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak gerek "Stratejik Araştırma ve Etüt Bülteni"nin gerekse "Askerî Tarih Araştırmaları"nın hangi düşüncü ile 1.sayıdan başlatıldığı anlaşılamamıştır.; Duman, a.g.e., s.149.

²² Pehlivanlı, a.g.e., s.XV-XVI.

Asker "ordu ve donanmanın terakkiyatına hadim olmak üzere ayda iki defa neşredilir." Sahibi ve baş yazarı Osman Senai (Nuri), Müdürü İbni Sırrı Ahmed Cevdet'tir. Derginin "tarih-i tesisi" 11 Temmuz 1324'tür (24 Temmuz 1908). Yayın hayatına 21 Ağustos 1324 (3 Eylül 1908) tarihinde birinci sayısını yayınlamakla başlamıştır. 16 x 23 ebadında on beş günde bir çıkarılmaktadır.²³ Muharebe talimleri, bazı askerî olaylar ve başka ülke askerî birlikleri (ör. Yunan Ahval-i Askerîyesine dair, üçüncü orduya selam, Almanya Harbiye Nezareti, Said Paşa'ya mektub, Erkan-ı harplik, Mekteb-i Harbiye'de unutulmaz bir gece) hakkında muhtelif yazıları içermektedir.²⁴

Asker Hocası on beş günde bir çıkarılmaktadır. Derginin üzerinde hilal (ayın birinci günü) ve bedr (ayın on dördüncü günü) günlerinde çıktığı yazılıdır. Siyasetten başka her şeyden bahsetmektedir. Baş yazarı ve muhahhihi Receb Vahdi (Vahyi) Bey'dir. Birinci sayısı Ocak 1336 (1920)'de neşredilmiştir.²⁵

Askerî Tıp Mecmuası Müdafaai Milliye Vekaleti Sıhhiye Dairesi Dördüncü Şube tarafından neşrolunmaktadır. Dergi 1871'den itibaren yayınlanan Ceride-i Tıbbiye-i Askerîyye'nin devamıdır. 1338 (1922)'den (51. sayı) itibaren bu adla yayın hayatını sürdürmüştür. Aylık ve sonraları üç aylık olarak çıkmıştır. Yazıların dışında muhtelif fotoğraflar ve levhalar da yayınlanmaktadır. Tıp ve eczacılık tarihine katkıda bulunacak yazılar yayınlanmaktadır. Yayın hayatını Cumhuriyet döneminde de devam ettirmiştir. Askerlik mesleğinin tıp biliminden ne kadar yararlandığını gösteren bir çok yazı bulunmaktadır. Dergide mevcut bazı yazı başlıkları şöyledir: "*Son Zafer Harbi Yaralarına Umumi Bir Nazar, II. Ordu Bolvadin Merkez Hastanesi Operatörü Celaledin İsmail*"²⁶, "*1 Eylül 338 tarihinden muteber olmak üzere birer derece terfileri 13. 1. 339 Tarihinde Tasdik-i Aliye İktiran Eden Enbba ve Eczacıların İsimleri.*"²⁷ Dergi de "eczacılık sütunu" diye bir bölüm

²³ Duman, a.g.e., s. 148.

²⁴ "Asker", 21 Ağustos 1324, numero 1; 1 Eylül 1324, numero 2 (bu sayıda yazı heyeti şu şekildedir: Baş muharrir Erkan-ı Harbiye kaymakamı Osman Senai Bey, E.H. Binbaşısı Ali Fuad Bey, E.H. Binbaşısı Ali Mümtaz Bey, İstihkam Kolâğası Muallim Selim Sırrı - Tarcan-Bey, Piyade Yüzbaşı Nuri Bey, Bahriye E.H. Yüzbaşı Veli Bey); 15 Teşrin-i evvel 1325, cilt 3, numero 26.

²⁵ *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, I. cilt, Ankara 1987, s.17; Duman, a.g.e., s. 148.

²⁶ *Askerî Tıp Mecmuası*, 51. cilt, Teşrin-i sani/Kanun-ı evvel 338, numero 11-12, sayfa 303-306.

²⁷ *Askerî Tıp Mecmuası*, 51. cilt, Teşrin-i sani/Kanun-ı evvel 338, numero 11-12, sayfa 318-320.

de bulunmaktadır. Bazı sayılarda daha önce ki sayılarda yayınlanan makalelerin adları ve yazarlarının listesi verilmektedir.²⁸ Bazı sayılarda Askerî Tıbbiye Mektebi Kütüphanesinde bulunan eserlerin listesi yayınlanmaktadır.²⁹ 1928 yılı kanun-ı evvelinde yayınlanan 12. sayı Latin alfabesiyle yayınlanmıştır. 1931 yılından itibaren derginin adı “*Askerî Sıhhiye Mecmuası*” olmuştur. Derginin kuruluş tarihi 1871 olarak gösterilmiştir. Dolayısıyla *Ceride-i Tıbbiye-i Askerîyye*'nin devamıdır. 1949-1957 yılları arasında da “*Askerî Sıhhiye Dergisi*” adıyla Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisliği Sağlık dairesi tarafından yayınlanmıştır.³⁰

Askerî Talebe Baytari Mecmuası'nın kurucusu Naki Cevat Akkerman'dır. 1339(1923)yılına ait birkaç sayısı vardır. Aylık olarak yayınlanmaktadır.³¹

Askerî Veteriner Dergisi, Askerî Veteriner Akademisi tarafından 1922'de çıkarılmıştır. Dergide fotoğraf ve portreler mevcuttur.³²

Askerî Tıp Baytari Mecmuası Müdafaa-i Milliye Vekaleti Umur-ı Baytariye dairesi tarafından aylık olarak neşredilmiştir. Birinci sayısı Nisan 1339(1923)'da yayınlanmıştır. İkinci cilt 9. sayıdan itibaren “*Müdafaa-i Milliye Vekaleti Asker-i Tatbikat-ı Baytariye Mektebi ve Seririyatı Encümeni İlmîyesi Tarafından Ayda Bir Neşrolunur*” ibaresini görmekteyiz. Kuruluş tarihi 1922 olarak gösterilmektedir. Bundan da anlaşıldığına göre fiilen yayın hayatına 1923'te başlamıştır. Dergi askerî veterinerlik tarihiyle ilgili birçok yazıyı ihtiva etmektedir. Muhtelif sayılarında yayınlanan bazı yazılar şunlardır: “*Hayvanat İstatistikleri*”³³, “*Alman Matbuatı Hülasaları*”, “*Yeni İlaçlar*”³⁴ “*Macaristan'da Bir süt Hazinesi*”³⁵, “*Sancılar*”, “*Zehirli sinekler*”³⁶, “*Bizde Tıbb-ı Adli Var mıdır? Fransa, Danimarka, Avusturya, İsviçre.*”³⁷ Yedinci ciltten itibaren “*Müdafaa-i Milliye Vekâleti Baytar Tatbikat*

²⁸ *Askerî Tıp Mecmuası*, cilt 52, sayı 10-11-12, s. 241; cilt 53, sayı 11-12, s. 289.

²⁹ *Askerî Tıp Mecmuası*, cilt 57, Kanun-ı sani 1928, sayı 1.

³⁰ *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, 1. cilt, Ankara 1987, s. 18.

³¹ *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, 1. cilt, Ankara 1987, s. 18.

³² *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, 1. cilt, Ankara 1987, s. 18.

³³ *Askerî Tıp Baytari Mecmuası*, cilt 2, sayı 11, s. 376.

³⁴ a.g.m., cilt 2, sayı.11, s. 369-370.

³⁵ a.g.m., cilt 2, sayı.11, s. 371.

³⁶ a.g.m., cilt 2, sayı.1, s. 1,7.

³⁷ a.g.m., cilt 4, sayı.8, s. 247.

Mektebi ve Hastanesi Tıbbi Baytari Akademisi Tarafından Ayda Bir Defa Çıkarılır" ibaresi bulunmaktadır.³⁸

Askerî Divan Temyiz Kararları dergisi Müdafaa-i milliye Vekaleti tarafından çıkarılmıştır. Altı ayda bir yayınlanmıştır. Milli Kütüphane'de 1928 yılına ait 3.cilt 6. sayı vardır. Derginin bu tarihten önce yayınlanmaya başladığı açıktır.³⁹

Askerî Hava Mecmuası 1338(1922)yılından itibaren yayın hayatına başlamıştır. Hava Mektebi Komutanlığı'nca yayınlanmıştır. 1922-1949 yılları arasında bu adla yayınlanmıştır. Bazen aylık, bazen de üç aylık aralıklarla yayınlanmıştır. 1 Temmuz 1341 tarihli 19.sayıda "*Kuva-yı Havaiye Müfettişliğince ayda bir neşrolunur*" ibaresi bulunmaktadır. Derginin çeşitli sayılarında havacılığı, dolayısıyla askerî tarihî ilgilendiren bir çok yazı yayınlanmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: "*Rus Ordusunda Zırhlı*", "*Yeni Sene Tebrik ve muhtelif devletler Hava Teşkilâtı*", "*Paris'te Üçüncü Hava sergisi*", "*Hava harpleri*", "*İstikbal Harplerinde Hava Muharebeleri ve Halk*", "*İngiliz Efkarı-İmparatorluk Hava Yolları Ve Bunların Müdafaası*", "*Vazife Uğrunda Şehit Düşen Tayyarecimiz*".⁴⁰ Daha sonra "*Hava Mecmuası*" adıyla yayınlanmıştır.⁴¹

Vekayi ve Terakkiyat-ı Havaiyye İzmir'de Hava müfettişliği komutanlığı tarafından yayınlanmıştır. Dergide resim ve planlar mevcuttur. Yayın süresi belirtilmemiştir. Yayın hayatına 1334(1918) yılında başlamıştır.⁴²

Harb Mecmuası Teşrin-i sani 1331(1915) yılından itibaren yayınlanmıştır. Askerî muhtelif konular ve harplerden bahsetmektedir.⁴³

Mecmua-i Seneviyye-i Bahriyye Erkan-ı Harbiye-i bahriye 3. şubesi tarafından çıkarılmıştır. Mevcut sayılarından anlaşıldığına göre başlangıç tarihi 1331(1915) yılından başlamakta ve 1926'da sona ermektedir.⁴⁴

³⁸ Türk Tarih Kurumu'nda mevcut ciltlenmiş sayılar üzerinde "Müdafaa-i Milliye Vekaleti Baytar Tatbikat Mektebi ve Hastanesi Tıbbi Baytari Akademisi Tarafından Üç Ayda Bir Çıkarılır" ibaresi bulunmaktadır. Ancak iç kapaklarda ayda bir çıkarıldığı yazılıdır. Cilt yapılırken gözden kaçmış olmalı.

³⁹ Duman, a.g.e., s. 149; *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, 1. cilt, Ankara 1987, s.17.

⁴⁰ *Askerî Hava Mecmuası*, 1 Temmuz 1341, Sayı 19, 1 Haziran 1927, Sayı 37, Şubat 1927, Sayı 38, Nisan 1927, sayı 150.

⁴¹ *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, 1. cilt, Ankara 1987, s. 96.

⁴² *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, 1. cilt, Ankara 1987, s. 286.

⁴³ *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, 1. cilt, Ankara 1987, s. 95.

⁴⁴ *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, 1. cilt, Ankara 1987, s. 160.

Mecmua-i Fünûn-ı Bahriyye, Bahriye Nezareti tarafından 1889 (1305)'den itibaren yayınlanmıştır. Toplam 214 sayı çıkmıştır.⁴⁵

Dergi daha sonra *Risale-i Mevkute-i Bahriyye* adı ile 94 sayı çıkarılmıştır. Derginin 1928 yılında XI. Cildinin 5. sayısı yayınlandıktan sonra adı değiştirilmiştir.⁴⁶

Deniz Mecmuası 1 Temmuz 1928 tarihinde “*Risale-i Mevkute-i Bahriyye*”nin devamı olarak yayın hayatına 40. cilt ve 309 numara ile başlamıştır. Yayın faaliyeti Bahriye Vekaleti lağvedilince Erkan-ı Harbiye-i Umumiye XII. Deniz Şubesinde; Haziran 1930'dan itibaren de Büyük Erkan-ı Harbiye IX. Şubesinde devam ettirilmiştir.⁴⁷

“*Deniz Mecmuası*”nın 382. sayıdan sonra adı *Donanma Dergisi* olarak değiştirilmiştir. 383.sayı(1 Ocak 1948) da dergi yeni adıyla çıkarılır. Dergi 3 ayda bir yayınlanır. Genelkurmay IX. Şubesinde yayın faaliyeti sürdürülür. Dergi 80.cilt 459. sayıdan itibaren yine isim değiştirir.Bazı sayılarında “*tarih kısmı*” ilaveleri vardır.⁴⁸

Ocak 1968'de Donanma Dergisi *Deniz Kuvvetleri Dergisi* adıyla yayın hayatına devam etmiştir. Yayınını 3 er aylık ara ile sürdürmektedir.⁴⁹

Donanma Emirnamesi'nin muhtevası resmidir. Bahriye subaylarını ilgilendirmektedir. Erkan-ı Harbiye-i Bahriye 3.şubesinde İstanbul'da haftalık olarak yayınlanmaktadır. 1330 yılında ilk sayısı yayınlanmıştır.⁵⁰

Donanma dergisi “*Donanma Cemiyeti*” tarafından İstanbul'da haftalık olarak yayınlanmıştır. 1326-1335 yılları arasında 191 sayı olarak çıkarılmıştır. 1330(1914) yılının özel sayısı vardır.⁵¹

⁴⁵ Hüseyin Yıldırım, *Deniz Mecmuası Donanma Dergisi Deniz Kuvvetleri Dergisi*, Makaleler Dizini, Ankara 1994, s.3(1 nolu dip not).

⁴⁶ Yıldırım., a.g.e., s. 3.

⁴⁷ Yıldırım, a.g.e., s. 3 v.d.

⁴⁸ Yıldırım, a.g.e., s. 117; *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, 1. cilt, Ankara 1987, s.59.

⁴⁹ Yıldırım, a.g.e., s.235 v.d.

⁵⁰ *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, 1. cilt, Ankara 1987, s. 59.

⁵¹ *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, 1. cilt, Ankara 1987, s. 59; (Türk Donanma Cemiyeti Cumhuriyet döneminde de “Derya” dergisini çıkartmıştır. 4 Ekim 1966'da karar alınmış, 8 Ekim 1967'de ilk sayısı yayınlanmıştır. Derginin boyutları 54.sayıya kadar 24 x 32, bundan sonra 20 x 27 cm. olmuştur. Aylık çıkan dergi 121. sayıdan 1977 itibaren iki ayda bir çıkmıştır.Temmuz-Ağustos 1987'de 180. sayı ile yayınına son verilmiştir. Hüseyin Yıldırım, Türk Donanma Cemiyeti (Vakfı)Türk Deniz Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı ve Derya Dergisi Dizini, Ankara 1997, s.53-57.)

T.C. Askerî Fabrikalar Mecmuası 1 Şubat 1933 yılında aylık olarak yayın hayatına başlamıştır. Tamamen Askerî fabrikalardaki üretim teknikleri, üretilen mallar ile ilgili teknik bilgileri havidir. “*Hatıralara hürmet*” başlığı altında bazı Askerî personelin hayatları ile ilgili bilgiler verilmektedir. Örneğin 14. sayıda “*Fişenk Fabrika İdare Amiri Sanayii Harbiye Binbaşısı Merhum Cihat Bey*”;18. sayıda da “*Miralay Rahim Bey*”den bahsedilmektedir.⁵²

Sonuç

Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet devrinde askerî kurum ve kuruluşlar hemen bir çok alanda yeniliklerin öncüsü olmuşlardır. Askerî müesseselerin yaptıkları işler, örgütlü olmaları hasebiyle düzenli ve uzun ömürlü olmuştur. Yayıncılık konusunda da bu hükmü rahatça verebiliriz. İlk resmi gazeteden 34 yıl, sivil gazeteden de 24 yıl sonra ilk askerî gazetenin yayınlanması bu hükmün pek de mübalağalı olmadığını gösterir. Bu gazete ve mecmualar yayın hayatına başladıkları günden, imparatorluğun yıkılışına kadar ve birçoğu Cumhuriyet devrinde de kesintisiz olarak yayınlanmıştır. Sivil gazete ve dergilerin bu kadar uzun soluklu olmadığı bir gerçektir. Bazı askerî gazeteler, Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ile birlikte yayın hayatından çekilmişler, bir kısmı İstiklâl Harbi yıllarında da yayınlarına devam etmiştir. Buna karşılık askerî mecmuaların önemli bir kısmı günümüze kadar yayın hayatını sürdürmüştür. Harbiye Nezareti tarafından çıkarılan Mecmua-i Fünun-u Askerîyye(1878) Cumhuriyet döneminde de yayınlanmaya devam etmiştir. Zamanına göre dil ve anlayışta meydana gelen değişmelere ayak uydurarak isim değişiklikleri olmuştur. Ancak her isim değiştirme sırasında yeni derginin daha önceki dergilerin devamı olduğu vurgulanmıştır. Mecmua-i Fünun-u Askerîyye, Mecmua-i Askerîyye, Askerî Mecmua, Ordu Dergisi adını almıştır. Şimdi ise Silahlı Kuvvetler Dergisi adıyla yayınına devam etmektedir. Silahlı Kuvvetler Dergisi yayın hayatına başlangıç tarihini, 2004 yılında 1878'e atfen “*126.yıl*” olarak göstermektedir. Aynı şekilde diğer kuvvet komutanlığı dergileri de bilinçli bir şekilde yayın hayatlarının başlangıcını Osmanlı döneminde çeşitli adlarla çıkarılan mecmualara

⁵² T.C. Askerî Fabrikalar Mecmuası, cilt. 5, sayı. 53, 1 Haziran 1937, s. 21-24.

bağlamaktadırlar. Osmanlı dönemindeki çeşitliliğe paralel olarak, günümüzde de silahlı kuvvetlerin çeşitli birimleri tarafından dergi yayıncılığı canlı bir şekilde sürdürülmektedir. Genelkurmay ve kuvvet komutanlıklarının dergileri yanında bir çok alt birim tarafından da dergiler çıkarılmaktadır. Silahlı kuvvetlerle ilgili bir çok sorunun cevabını bu gazete ve dergilerde bulmak mümkündür. Askerî gazete ve mecmualar, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi Türk askerî tarihî ve dünya askerlik tarihi ile ilgili, diğer tarihî malzeme yanında baş vurulacak en önemli kaynaklarımız arasındadır. Bu yayınlar Askerî teknolojinin Türk ordusuna girişi, harp tarihi, askerinin psikolojisi ve dış dünyayı algılaması, Türk askerinin çağdaşı diğer ordulardaki gelişmeleri takibi gibi hususlarda başvurulacak en başta gelen yayınlardır.